СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 108. Джерзі Сити, Н. Дж., середа, 11-го травня 1938. No. 108. Jersey City, N. J., Wednesday, May 11, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": Bergen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: Bergen 4-1016, 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ДОЛЯ ЗАКОНОПРОЄКТУ ГОДИН ПРАЦІ І ЗАПЛАТ

ВАШИНГТОН. — У сенатських кругах є таке переконання, що законопроект найнижчої заплати і найвищих годин праці легко перейде через сенат тоді, коли в палаті представників пороблять ріжниці для північних стейтів і полудневих. Як відомо, в полудневих стейтах життя є значно дешевше, а також заробітки в долярах менші. Тому для південних стейтів булоб шкідливо приймати ті міри, якими задумають міряти години праці і заплату північних стейтів. Зате представники Нової Англії не захочуть погодитися на ріжницю мірил. Супроти цього можна передбачувати, що цей законопроект знов перепаде.

ПРОХАЮТЬ МІСТО ПОКІНЧИТИ СТРАЙК.

НЮ ЙОРК. — Власники кожушних фабрик і робітень звернулися до заряду міста з проханням, щоб місто вмішалося до страйку кожушних робітників і щоб припинило ті насильства, які, як це твердять власники, поповнюють страйкарі. В багатьох випадках страйкарі нападають на робітні кожухів і нищать шкіри. Часто вони нападають на власників і тяжко їх побивають. А поліція чомусь дуже ласкава супроти напасників і навіть їх не арештує, скаржилися власники.

З ЦАРСТВА ПОСАДНИКА ГЕЙГА.

ДЖЕРЗІ СИТІ. — Гурт купців звернувся до заряду міста Джерзі Сити з проханням, щоб місто заборонило на Джорнал Сквері ріжні демонстрації, звязані з піддержкою чи осудженням адміністрації посадника Гейґа, бо через ті демонстрації склепи на Джорнал Сквері поносять великі втрати. В часі тих демонстрацій покупці не хочуть виходити на вулиці, щоб не наразитися на небезпеку. Недавно таке було, що прихильники Гейґа, довідавшися, що його противники будуть мати демонстрацію на Джорнал Сквері з наміром осудити його, зібралися на тім Сквері і заповнили його, не впускаючи в той спосіб демонстрантів. Через ті напруження терпить торговля, говорили власники склепів.

ЗАСТАНОВЛЯЮТЬСЯ НАД „АКТОМ НЕВТРАЛЬНОСТИ".

ВАШИНГТОН. — Повернувшися з вакацій, президент Рузвелт почав нараджуватися з секретарем Голом у справі „акту невтральности", ухваленого конґресом минулого року. На основі того акту ні одна воююча еспанська сторона не могла купити в Америці зброї. Та тоді, коли ухвалювано цей акт, червоний еспанський уряд мав у своїм посіданні великі вирібні амуніції в Більбао й околиці, а уряд ген. Франка мусів амуніцію купувати. Тепер часи змінились. Франко здобув Більбао, а червоні опинилися без амуніції. Супроти цього деякі американські круги напирають, щоб знести „акт невтральности", бо на основі його фактично терпить тільки валенсійський уряд. Правдоподібно президент не змінить того акту.

ФОРДОВА ФАБРИКА В МЕКСИКУ НА СТРАЙКУ.

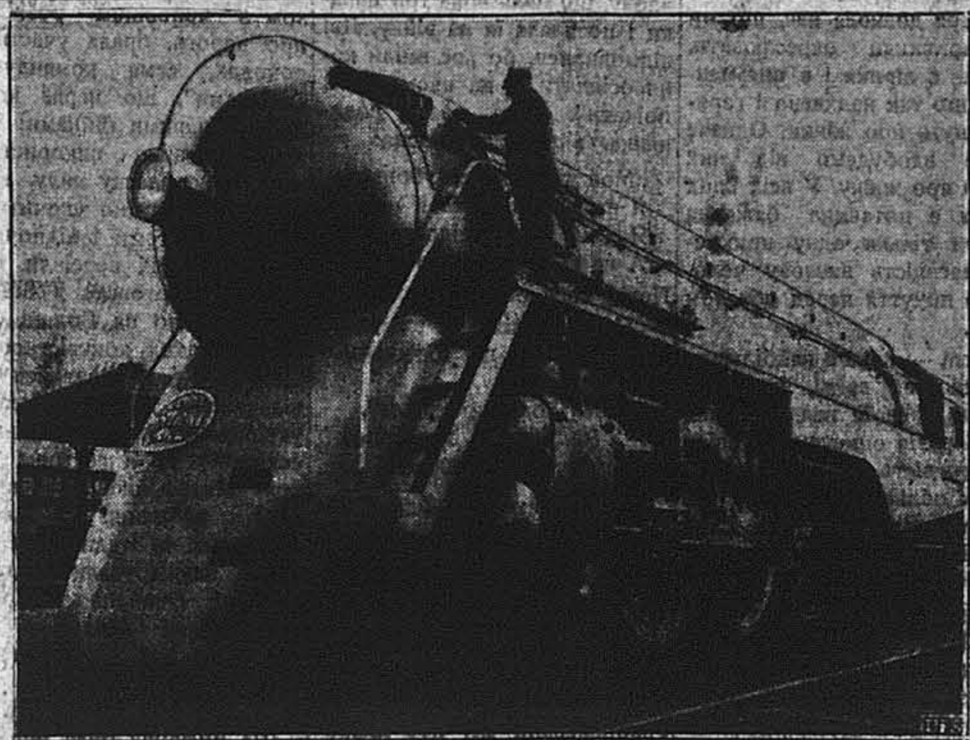
МЕКСИКО СИТІ. — Мексиканський уряд, який кілька місяців старається витиснути чужинецькі підприємства з Мексика і перебрати їх майно на власність держави, тепер звернув увагу на фабрику Форда. Він піддержував робітників у справі підписання контракту праці з зарядом фабрики. Фабрика відмовилась підписати і робітники в числі 350 вийшли на страйк. Фабрика задумує звивати свій бизнес.

ВИБРАЛИ ОКО ДИТИНІ.

ШІКАҐО. — Після довгих нарад, у яких були замішані представники лікарських кругів, церкви, а також самі родичі, таки рішено 5-тижневій дитині родини Колянів вийняти око, щоб тим урятувати їй життя. Правдоподібно прийдеться ще їй виняти і друге око. Родичі довгий час вагалися, що краще для дитини: чи щоб вона вмерла, чи малаб жити, але остатися сліпою навіки. Зпочатку вони схилялись до того, щоб операції не робити. Але після нарад з медичними кругами і духовними особами таки рішили дати дитині нагоду жити, навіть колиб вона осталась на ціле життя сліпою.

ПАРАДА ЮНІЙНИХ РОБІТНИКІВ.

НЮ ЙОРК. — Американська Федерація Праці задумує влаштувати в Ню Йорку наступної суботи велику параду, в якій машируватимуть 30,000 юнійних робітників. Завданням цеї паради буде зробити пропаґанду серед населення Ню Йорку, щоб воно в першій мірі купувало ті вироби, які є виконані юнійними робітниками. Власники фабрик, у яких працюють юнійні робітники, в тій цілі наліплюють на своїх продуктах наліпки, що „продукти є юнійні".

ДОСЯГНЕННЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ.

Нова льокомотива залізничого підприємства „Ню Йорк Сентрел", що підчас проб скорости бігу, влаштованих між Елкгартом, у стейті Індіяна, і Толідо, в стейті Оґайо, досягнула скорости 95 миль на годину. Як видно з образка, льокомотива збудована так, щоби продиратися без найменшого опору крізь повітря („стрімлянд"). Мають її вживати до тягнення поїздів між Ню Йорком і Шікаґом. Пустять її в службу вперше 15-го червня; інжиніри сподіваються, що вона буде тягнути поїзд так скоро, що 960 миль дороги відбуде за 960 мінут.

СТРАШНИЙ ВИЗИСК РОБІТНИКІВ У СССР.

Вуглекопи домагаються перед зїздом до копалень за кажним разом від управи, щоб забезпечила їм бодай найнижчий заробіток, бо робітники не мають змоги виконати визначеної їм норми тому, що уладження копалень не відповідне до праці. Управи копалень побоюються, щоб робітники не покинули праці і тому йдуть їм на уступки. В одвім лише тресті вугілля в Артемівську буджет заплат збільшився на півтора міліона рублів.

ЧЕСЬКА ВСЕСТУДЕНТСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ В РУКАХ КОМУНІСТІВ.

Всестудентську чеську орґанізацію переняли великою більшістю голосів комуністи. Студенти рішили створити Академічну Лїґу, що в практиці має стати завязком бойово вишколеної червоної ґвардії.

СМЕТОНА Й СМЕТАНА.

Ці дві назви помішав один музичний видавець у Варшаві і поїхав до президента Литви з проханням, щоб дав „мистецьку" біоґрафію до видавідповів президент, „якщо у ваного твору. — „Жалую", вашому краю при кермі держави стояв колись музика. Це ще не доказ, щоб музикою був кожний президент. Зрештою, мій майже - іменник, чех Сметана, помер 1884-го р. Це дає мені певність, що тут річ не про мене".

ЗАБАГАТО ЖІНОК.

В Польщі на 100 чоловіків припадає 197 жінок. Коли взяти під увагу літа від 15 до 49, то на 100 чоловіків на селі припадає 107 жінок, а в місті 117 жінок. Цікаве, що у віці до 9 літ хлопці переважають. На 100 хлопців родиться 97 дівчат. Смертність серед хлопців є більша, тому у старших літах переважають жінки.

ПОЛЬСЬКІ КУПЦІ НА ПОЛІССІ.

„Ґазета Польска" ч. 89 повідомляє: Старанням „Стоважишеня Купцуф Польскіх" у Кобрині (на Поліссі) повстали в Кобринщині за один рік 24 польські („християнські") склепи.

ВІДГОМІН ПІДПАЛУ ПОЛЬСЬКОЇ КАПЛИЦІ.

У вересні м. р. згоріла польська каплиця у Сухій Ліщині біля Боднарова, кольонії, де мешкає кількадесять родин польських емеритів. Спричинник пожежі посипав за собою сліди паприкою.

У цій справі арештували 19-літнього Осипа Бажанського, гр.-кат. зарібника з Майдану. Тепер Бажанський став перед судом присяглих у Станиславові. Закидують йому, що він намовляв до підпалу каплиці в Сухій Ліщині свого ровесника Василя Супа. Суп на це не погодився. Крім того акт обвинувачення каже, що підсудний, будучи членом ОУН., займався протипольською діяльністю і виступав гостро проти тих 150 греко-католиків, які, змінивши обряд, створили „коло шляхти загродовей". Осипа Бажанського засудили на 12 літ вязниці.

СТЕЖНІ ЛИСТИ ЗА РЕЖИСЕРОМ.

Варшавський суд рішив виелати стежні листи й арештувати фільмового режисера Байтмана, обвинуваченого за пляґіят у фільмі „Пан редактор шаліє". Байтман удруге не ставився на розправу.

ВТОНУЛИ ДВА ПЯНЮГИ РАЗОМ З ВОЗОМ І КІНЬМИ.

Вертаючися з ярмарку в Дрогичині коло Підляського Більська, пяні Осип Клепацький і Каз. Здуховскі заблукали й віхали до глинянки, де втонули разом з возом і парою коней.

ГІМНАЗІЙНИЙ УЧЕНЬ ЗАМОРДУВАВ ТОВАРИША.

18-літній гімназист І. Шапинець посварився з товаришем 18-літнім І. Жуком та Ф. Яковенком у Ковлі. Від сварки прийшло до бійки на ножі. Яковенко дістав ножем у серце й згинув на місці. Шапинця й Жука арештували.

СКІЛЬКИ ЛІКАРІВ МАЄ ПОЛЬЩА.

Підчас засідання варшавського сойму посол д-р Зомерштайн звернув увагу на те, що Польща має в порівнянні з Японією ледви одну третину лікарів. Тоді, коли в Японії на 10,000 мешканців припадає 10.5 лікарів, в Польщі їх є 3.7. Польща стоїть на 17-му місці. За Польщею є ще тільки Югославія й Фінляндія. Якщо взяти села й малі містечка, на 10,000 мешканців є тільки 1.6 лікарів, а на просторі самих сіл ще менше. У Польщі треба побільшити число лікарів, а тимчасом уводять обмеження проценту з нострифікаціями.

РИБАЛКИ ЗАТОПИЛИ ЗЛОВЛЕНІ ШПРОТИ.

Останніми днями по довшій перерві появилися на побережжі в Ґдині шпроти. Вуджарні спроваджували ці рибки досі зо Швеції по 20 зл. за сотнар. Коли польські рибалки хотіли продати свої шпроти, їм платили по 3 зл. Супроти того рибалки затопили зловлені шпроти назад у морі, не бажаючи їх продавати по такій низькій ціні.

З КОНКУРЕНЦІЇ.

У Варшаві на склеп представництва фабрики меблів „Стефановіч і Спулка" напали шість озброєних у баґнети чолвіків, побили занятого в склепі працівника та здемолювали магазин, попороли баґнетами фотелі й канчани та повикидали меблі крізь вікно на вулицю. Одного напасника зловили. Виявилося, що річ у конкуренції.

НАПАД ВУЛИЦІ, ЦЕ В ПОЛЬЩІ — ВИМІР СПРАВЕДЛИВОСТИ

ЛЬВІВ. — Урядова ґазета „Ґлос Польскі", орґан тернопільського воєвідства, подає в ч. 17 пересторогу „боєвикам українського націоналізму": Пише, що за їх акти відповідатиме ввесь український нарід, бо вже „перебралася мірка" і „вичерпалася дотеперішня терпеливість" польського суспільства. Тому українці мусять тепер знати, що за акти терору одиниць стрінуться „з незвичайно сильною і рішучою відправою", в якій входитиме в гру в першу черґу „фізична сила". Те все виписане на виправдання вчинку польської вулиці, себто тих поляків, що демонстрували в Золочеві проти українців. Польська урядова ґазета не тільки виправдує вибрики польської молоді, але ще вважає це безправство „виміром справедливости". Як подає польська ґазета, польська молодь здемолювала такі українські інституції: українську ґімназію, українську бурсу, будинок „Рідної Школи", крамницю кооперативи „Хлібороб", варстати праці приватних людей, як фризиєрське заведення Степана Кучика, кравецький варстат Павла Купчика, в якім знищено машини до шиття й інше приладдя, і т. п. Це так шукала польська молодь „справедливости"! І то, як пише „Новий Час", у польській державі, яка має до диспозиції жандармерією, шпиґунів, суд, тюрми і т. п. і, як відомо, з того ревно користає, коли йде про українців.

ПІМСТА О. У. Н.

ЛЬВІВ. — Польська преса пригадує, що 16. березня засуджено в золочівськім процесі за вбивство Ясіньских І. Кука і В. Качора на кару смерти, П. Цицу на доємертну тюрму, а Я. Дзядиґу, В. Галапу і П. Івахова на два роки тюрми. А далі подає, що одним з тих, що причинилися до зловлення вбивників, був поліційний функціонар Ян Бісенек, що другого дня Великодніх Свят впав від кулі Павла Ґаби, члена Орґанізації Українських Націоналістів. Це була, пише польська ґазета, пімста О.У.Н. Та пімста, пише далі ґазета, була причиною польської демонстрації в Золочеві, яка була „горшком зимної води" з боку польського суспільства. Цю демонстрацію вважає польська ґазета справедливою і наскрізь здисциплінованою".

ГОТУЮТЬСЯ СВЯТКУВАТИ „ОБОРОНУ" ЛЬВОВА.

ЛЬВІВ. — „Звйонзек Оброньцуф Львова" зо-кликає польське громадянство взяти громадну участь у величавім святі, яке він підготовляє на листопад з нагоди 20-ліття „Оброни Львова".

НЕ ДБАЮТЬ ПРО СОЮЗ ІЗ ПОЛЬЩЕЮ.

ВАРШАВА. — Польська преса обурена на чехословацького полковника ґенерального штабу, Моравеца, що він у своїй промові злегковажив собі союз із Польщею. Він казав, що Польща сама є в „критичнім положенні", хочби тільки зогляду на сусідство з Советами, та що вона зискалаб на союзі з Чехословаччиною, а не та остання.

НОВІ „ШКІДНИКИ".

МОСКВА. — Знайшли нових „ворогів народу". Тим разом у державнім книжковім видавництві. Арештовано й поставлено під суд Никорякова і Гаркунова. Закидають їм, що платили грубі суми письменникам, що нічого не писали, або таким, що зле писали.

ЩЕ Й ПРОЩАЛИ З ПАРАДОЮ.

РИМ. — Фашистівська Італія попрощала Гітлера в такий самий парадний спосіб, як і його витала. Кажуть, що тепер при прощанні була більша „сердечність", коли йде про маси людей, що стояли по боках вулиць, якими переїжджав Гітлер. Далі подають, що Гітлер дійшов з Мусолініцем до повної згоди.

БУДЕ БАТАЛІЯ, АЛЕ НА СЛОВАХ.

ЖЕНЕВА. — Советський комісар заграничних справ, Літвінов, стане в Лізі Націй в „обороні" Етіопії. Схоче тим відімститись на Великій Британії й Франції за їх зближення до Італії й ігнорування Советів. Крутити буде також і лорд Галіфакс як представник Великої Британії. Та ледви чи на тім скористає що Етіопія, зглядно її цісар Гайлі Селясі, що є також у Женеві.

ВІДПЕКУЄТЬСЯ.

МОСКВА. — Комінтерн заперечує, що це він пустив через радіо вістку, що на випадок, якби Німеччина пішла війною на Чехословаччину, над Берліном зявиться 30,000 советських літаків. Таке закидають Комінтернові націсти. Москва каже, що ця радіова погроза походить правдоподібно з італійської радіової стації.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
by the Ukrainian Press and Book Co., Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J.
on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103
of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ГІТЛЄР І УКРАЇНА

Гаролд Дені, кореспондент часопису "The New York Times" з Москви, згадав за Україну. Вже сама така згадка є свого роду сензацією, бо Дені, як і його попередник Волтер Дюренті, зправила не згадує за Україну і її життя, хоч надсилає майже кожного дня дописи про життя в Советах. Які цьому причини, ми не знаємо. Хіба можемо догадуватися, що новини про Україну певно не є приємні для советської цензури. Та буває часами таке положення, що не можливо оминути Україну. Особливо тоді, коли треба заговорити про Гітлера і його пляни. Так сталось і тепер.

Згаданий американський кореспондент доносить, що Совети є певні того, що Німеччина буде змагати до нової експанзії, що вкінці спричинить в той чи інший спосіб розбір Чехословаччини і таки стане сусідом СССР. А це значить, що сусідуватиме з Україною і її природніми багатствами. Далі Совети переконані, що Гітлер буде намагатись опанувати ті багатства та що це його змагання мусить довести до війни в Европі.

У тих ріжних донесеннях про гітлерівську загрозу, які виходять з Москви, є одно характеристичне: нічого не говориться в них про український нарід, про якого долю тут мова, ні навіть про український т. зв. уряд. Правда, бувало вже й так, що десь хтось з урядових осіб України відзивавсь і на цю тему, але тоді видно було відразу, що це йшло про звичайні аґітаційні фрази, позбавлені всякого реального змісту і поваги. Очевидно, що з цього не заключаємо, щоб український нарід під Советами був справді за те, щоб Україна опинилася під Гітлером. Нам тільки приходиться ствердити, що коли Совети говорять про такі важні справи, то українського народу не питають. Точніше: нічого не згадують про нього, так, якби боялися питати, чи там почути його думку.

І чомуж це так? Адже важко, а то й не можливо, думати про те, щоб Гітлер міг заняти Україну, якщоб український нарід заявився проти нього, й то без огляду на те, з якою він не пішов би на Україну силою. Тому, якщоб Україна була вдоволена з „братньої Москви", якщоб українському народові добре жилося в складі СССР, то очевидно, що Гітлер не був би небезпечний. Та коли Москва так дуже боїться Гітлера, то причина тут одна: вона добре знає, що український нарід ненавидить советське ярмо, що прагне його скинути і бажає прогнати з України московську владу. Так воно є. І це певно знає і такий американський кореспондент як Гаролд Дені. Знає, але не пише про те, бо якщоб захотів писати правду про Совети, то тоді не загрів би довго місця в Москві. І він певно знає також і те, що не про Гітлера думає український нарід в Україні під Советами, а про те, щоб визволитися з московської неволі й стати цілком незалежним.

УКРАЇНСЬКА ЖІНКА

(Зо студії Юрія Липи, поміщеної у двотижневику „Жінка" за квітень 1938 р).

I.

На вступі не можу мислю не привітати і мою матір, і матерей моїх батьків, і довгу низку їх попередниць, тих жіночих істот, що губляться в темряві віків. Тих жіночих істот, що без них кожен з нас не був би тим, ким він є і, може, буде.

Жінка — це щось як сонце і повітря довкола нас, що ми не привикли окреслювати. Правда, є лірики і є письменники, що так надхнено і гаряче пишуть про жінки. Одначе ми не здобудемо від них знання про жінку. У всіх їхніх описах є потаємне бажання віддати тільки одну прикмету: безсилість вислову чоловічого почуття перед образом жінки.

Жінка — одна з найбільших потужностей світу, предивно тривала у своїй владі. Дивно, тисячі разів описуємо Україну як місцевість, як теорію-наміри, як обличення чисел, а одначе так рідко описуємо її як жіночість, як силу жіночости. Якаж то багата сила!

Дехто, повний нужденних теорій, що прийшли з убогих надбалтійських країв до нашого пишного краю, хотів би із поняття жінки і жіночости зробити щось нижче, щось служебницьке в порівнянні з чоловіком. Обридливо звучать їхні повторювання про те, що жінці належиться тільки догляд за дітьми, відвідування церкви, варення в кухні і підвладність чоловікові. Таким пригадаймо, що ще в XVI. ст. існувала в нас „присяга молодих перед вінчанням", де він каже до неї, що „бере її як другиню", рівну собі перед Богом.

Дехто, повний хаосу і примітивізму, що приходить до нас з надуральських пущ і московських лісових людей, хотів би звязати ролю жінки тільки з примітивним залагодженням фізіольоґічного призначення. Таким пригадаймо слова народньої пісні, де багато є з духа раси. В пісні говорить дівчина до милого, що річ не в карих очах, але в „тій правді", що є між українцем і українкою.

Врешті є й такі, що ціле поняття своє про Україну вкладають в образ героїчного вояка. Жінка не може бути, кажуть вони, героїчним вояком, отже тимсамим не є вона важним первнем в українській духовості.

Власне, українка, як мало котра жінка в Европі, була звязана і з військовістю, і з героїчною військовістю.

Послухаймо хочби такої колядки, що стародавня як українська мова, і як та мова напевне має кільканацять сотень літ. Говориться в ній про вдову, що мала вона три доньки і посилала їх на війну. Дві відмовилися, бо „не вміли коня осідлати, а на ньому та й поїхати". Зате третя, волинянка, відповіла зпишна:

„Моя матінко-голубонько,
Я на війноньку та й поїду:
Я вмію коня осідлати,
А на ньому та й поїхати!"
Потім коня осідлала і
„Наперед війська виїхала,
Ой, виїхала ще й викрикнула,
Шабелькою вимахнула".
(О. Пчілка. Українські колядки).

Ця українка, що йде в похід, це символ історичного факту участи українки у війнах. Найстаріші відомості про наш край подають уже про існування войовничих амазонок на рівнинах між Доном і Дніпром. Отже єдиний европейський міт про жінки-войовниці з професії є саме звязаний з українками. У війнах Риму з Понтійським цісарством, що обіймало переважно українські землі, брали участь аристократки з українського населення. Бачимо полонені скитські*) князівни в триюмфальнім поході Помпея. Врешті маємо вже зовсім докладні відомості про жінки ґотів з України (ця частина ґотів, т. зв. остроґоти, злилася цілковито з українським пранаселенням в III—IV ст. по Хр.). Ці жінки часто вступали в бій і билися як вояки, переважно заступаючи своїх братів і чоловіків. Для характеристики ролі жінки за часів Великого Києва вистарчить згадати хочби княгиню Ольгу (Гельґу), що, як її попередниця в традиції, цісарева Динамія з Босфорського цісарства, провадила успішні війни.

Найбільше показали українки свої воєнні здібности в часах „вогню й меча" в XVI—XVII ст. Тоді, як пише в своїй розвідці пані Мірза-Авакянці, „тип жінки-войовниці, української амазонки XVII ст., був значно поширений не тільки серед аристократок, але й дрібної шляхти з тією ріжницею, що маґнатки провадили свої експансії в широкому маштабі, а звичайні шляхтянки задовольнялись найближчими околицями" („Українська жінка в XVII. ст." Полтава 1927).

Антоні Ролле в своїй монографії „Українські жінки" про жінку часів литовсько-козацьких пише з подивом: „Нераз жінка виряжалась разом з чоловіком розвідати про ворога, брала участь у походах, сама командувала „наїздами", що нераз кінчались кривавими бійками; як і чоловік, гарно використовувала свою власну силу, вміла стріляти, спритно скочити на коня, без утоми і відпочинку робила далекі переїзди, була дійсно загартована в боях".

Спеціяльно на Волині було багато таких конквістадорок. Це в 1570 р. розпочалась була кількалітня війна між двома українками: Марією Гольшанською**) та її сестрою Ганною Мильською. Три великі повіти, не менші від кількох німецьких чи італійських князівств, плюндрували ці дві войовниці. Особливо непримиреною була Мильська, що сновигала без утоми на чолі із своїми кіннотчиками, сама убрана в панцир із криці.

Ще цікавіша була інша волинська амазонка, Ганна Борзобогата - Красенська. Вона виповіла війну самому королеві Стефанові Баторієві. Коли той післав військо й оголосив мобілізацію („посполите рушення") проти неї цілого волинського воєвідства, вона не злякалась цього. З важкою і легкою артилерією, з власною кавалерією і піхотою виступила проти королівської армії і 11. серпня 1582 р. розбила Баторія під Красним.

Немало прикладів жіночої воєнної відваги дають часи Гетьманщини (XVIII ст.) і навіть XIX ст. Недаром одною з тем українського найвизначнішого баталіста, Миколи Самокищі, є те, як відважні козачки на Кубані захищають станицю Наурську перед нападом кавказьких племен.

У двацятім столітті, за часів будування Української Держави, скільки цінних прислуг українській справі дали жінки! Не обмежувалися до орґанізування харчової й санітарної помочі. Київські розвідчицькі установи в 1918—1919 році майже три четвертини своїх працівників на цьому небезпечному терені мали з відданих селянок, робітниць і інтеліґенток. Пригадаймо героїчні чини українок в УСС: Степанів, Галечко й інші. В часах масових повстань, коли під зброєю проти ворога були нераз і міліони — між повстанськими арміями звязок тримали українські жінки. Згадаймо хочби Ольгу Самійленкову, жінку славного письменника, що в 1919 р. переносила накази з київського повстанського центру до відділів от. Соколовського. Чиж Віра Бабенко, ґімназистка з села Веселі Терни (Криворіжчина), не продерлася в 1921 р. як „гонець" від повстанця, д-ра Гелієва, серба, крізь цілу сіть чужинецьких пасток аж до центру в Тарнові? Продерлась і повернулась на тім шляху, де перед нею три інші гонці-чоловіки згинули марно. Врешті були й відділи повстанців, що на їх чолі стояла жінка. Матвієнко, прегарна молода донька українського старшини, довший час оперувала проти большевиків із власним кінним відділом коло двох сотень осіб.

Багато їх було, багато є і ще багато буде тих українок, що потрапили залізом і вогнем борнити чести і слави України. Честь їм за те!

А одначе, коли спитати себе, чи то в тім є призначення українки — то скажемо: ні. Вони можуть заступити своїх братів, що упадають, що знайшлися в тяжких обставинах; вони можуть у шаленому вирі боротьби шляхетно згинути як жертва, чи як боєць, одначе перше місце у воєннім ринштунку — для чоловіків, а не для жінок. Це їхнє, а не жіноче завдання.

Ба навіть амазонки, це праукраїнське плем'я жінок, що жили самі й управляли тільки війну й полювання, в описах геленів не зісталися докінця анахоретками, професіоналками війни. Навіть вони вкінці знайшли гарних, дібраних хлопців, покохали їх і побрались.

Українська жінка є звязана з військовістю, але не там є її головний вияв у духовості раси. Не там її влада.

II.

Може та влада в любові? Там її природній терен керми? Хтож відмовить взагалі жінці зручности на цьому терені міражу, чарівництва, жорстокости, призначення і простоти?

Недаром найбільший знавець людей серед письменників останнього століття, Рудярд Кіплінґ, називає жінку єством „таксамо досвідченим, як Сфінкс, і два рази більш таємничим, ніж він". Великі життєві інстинкти напружують і струсують чужою індивідуальністю перед її очима. Смерть і Любов, відвічні сусіди — перед нею розгортають театр закоханости. Вона суддя, кат і нагорода одночасно. З якою холодною іронією моглаб жінка дивитись на любов, цю тендітну ілюзію й субтельне самоошукування. Ба, колиб могла...

Бо вона сама піддається ударові любови, цьому болісному й безпідставному завузленню двох чужих собі істот. Вона сама піддається несподіванці фатальних сил. Жорстокість обох хапає за волосся, і чоловіка і жінку, і обох тягне за собою і волочить їх тіла по твердій землі.

Ні, вона може знає терен любови ліпше від чоловіка і більш угадує гру глибоких життєвих поривів, але вона не кермує ними. Навпаки, знаючи ліпше від чолвіка всю небезпеку інстинкту любови, старається жінка радше злагодити брутальність і нерівність вибухів почуття.

Таксамо без жалю карають жінки тих, що вийшли поза межі звичайности і традиції. Карають передовсім жінок. „Взагалі український нарід — пише дослідувач — славний є з чистоти звичаїв і чеснотливости. Не зважаючи на звичай „женихання", спільного випочинку молоді по вечерницях і „вулицях", дівчата бережуть свою честь і втрата вінка трапляється дуже рідко. На це у великій мірі впливає страх перед „неславою", що за неї в українців є жорстока кара". (Ставровський у „Россії" Семенова).

Ці пісні, лагідні українські любовні пісні, завжди повні такту і гармонії, це тільки гречні побажання, кинені у вир пристрасти; це мистецькі закляття проти безжалісної бурі крови. П. Куліш приписує повстання цих пісень виключно жінкам. Можливо, що це дійсно найгарніше з себе видали українські жіночі душі, щоб опанувати неформені нижчі почування. Можливо, що ці пісні і звичаї молоді, це намагання перетворити нижчі, майже звірячі прагнення у вищі, одухотворені вияви людської привязаности. Тут можемо прийняти, що українські жінки багато впливають на орґанізацію, на упорядкування полового інстинкту. Прегарна донька бондаря з містечка Берестечка, що прилюдно поличкує за непошану до її жіночости найбільшого маґната України і гине за цю свою гордість — зісталася назавжди в мистецькій памяті раси. (Баляда про Бондарівну).

Одначе не сподіваймося, що жінки кермують емоціями. Чужинці описують полтавки, мешканки землі-серця населення України, з прихильністю. „Типова полтавка, а вони всі такі, має прегарну фіґуру, зручну, гнучку, форемні, невеликі груди, а передовсім немов дитячі малі ручки і зграбні малі ніжки. Колиб показати ці степові дівчата й молодиці на бруку нашої Варшави, то довелосяб нашим красуням носити дуже довгі сукні, така би була для них небезпечна конкуренція українських ніжок і колінок". Та щодо характеру, то ця типова українка, хоч і швидка, і мускулярна, то рідко має „погідне й веселе лице; більше в ній гордости й похмурности". (В. Чернеєвскі. Полювання в Полтавщині).

Недаром у цих самих полтавках, уроженках землі, де найгустіше й старе українське населення, бачила Марія Башкирцева, сама полтавка, таку укриту й сильну пристрасність, таку дозрілість і активність жіночости. Подивляла їх і порівнювала з еспанками й італійками. І дійсно, в пристрасті вони потрапили поповнити необдумані дії, навіть злочини.

Ба, не піддаваймося вражінню делікатних і сентиментальних українських любовних пісень. Найбільш сентиментальні пісні співають найбільше жорстокі народи, як анґлійці й німці. Такі пісні радше свідчать про бажання сублімувати, опановувати великі пристрасті.

Найбільш сентиментальні пісні походять власне з Полтавщини. І власне там найбільш злочинів поповнюють жінки. Злочини їх є майже завжди на тлі чуттєвому; це переступи меж, закреслених для почуття. Серед засуджених на Лівобережжі (в р. 1895) на загальне число засуджених процент жінок був: для цілого Лівобережжя — 19.2, для Полтавщини — 21.1, тоді як для всіх земель під Росією тільки 13.6.

Це вказує, що українка має більшу індивідуальність ніж жінки інших, передовсім сусідніх народів, а також і те, що їй тяжче ніж іншим втримати в окреслених межах своє розбуджене почуття.

В обличчі любови, хоч українська жінка є зручніша від чоловіка, то влада її в цій ділянці духовости не сягає далі від постійного намагання ушляхетнити емоції. Ушляхетнення це є нелегке для неї самої. В любові всеж вона є тільки обіч чоловіка, а не над ним.

Є більша і важніша ділянка української духовости, де жінка панує нероздільно. Там значіння її є велитенське для цілої української раси. Там вона є потужністю.

(Кінець буде).

*) Скитський, Скитія — треба розуміти за новітніми дослідами не як назву народу (скити — невелике племя), а як ґеографічну назву земель з праукраїнським населенням.

**) З її роду вийшов пізніш спольщений Костюшко (проф. Скалковскі).

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

НЮ ЙОРК, Н. Й. Збори відділу 204 відбудуться в суботу, 14. травня ц. р., в год. 8:15 ввечір, в церковній салі, 334 Іст 14-a вул. На тих зборах мають бути приявними всі члени відділу та зложити свої залеглі й біжучі вкладки, зложити свої датки на українську участь у Світовій Виставі, а також розібрати ухвалену річними зборами скількість тікетів на пікнік, який відбудеться 19. червня ц. р. — Е. Ляхович, предс.; М. Близнак, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Місячні збори Тов. „Зоря", від. 69, відбудуться в суботу, 14. травня, в У. Н. Домі, 217 Іст 6. ул., в год. 7:30 ввечір. Просимо членів прийти на означений час і полагодити біжучі справи. Також напоминаємо довгуючих, щоби цього місяця вирівнали свої залеглости, бо впротивнім разі будуть суспендовані. На цих зборах члени отримають дивіденди, але просимо членів мати на увазі, що цих чеків уряд не буде принимати на вкладки. Тому, члени будуть змушені принести на свої вкладки готівку, а чеки за дивіденду будуть змушені самі їх деінде вимінювати (кешувати). — Е. Парницький, фін. секр.

„СВЯТА КОРОВА"

Уявіть собі такий образок: Місто, 7-ма година вечором. Хідниками перевалюється юрба прохожих, вулицями вганяють авта. Все в порядку.

Нараз із одної вулиці надходить повагом корова. Невеличка, біла корова, з гарними, темними очима. Ніхто її не веде на мотузку; вона собі, начеб нічого, ввійшла на вулицю, якою їдуть авта, тай ще ступає проти напряму, яким їдуть авта. Ніхто цьому не дивується, ніяка дитина не скрикне: „Мамо, диви, корова!" Авта вже їдуть помаліше, не полошать корови сиґналами.

А корова мабуть змучена. Лягла собі серед дороги, головою до травника та їсть траву. Трамвай не може далі їхати, бо корова засягла своїм тілом трамваєті шини. Трамваєвець дзвонить, одначе корова не робить собі з того нічого. Помало і вже біля корови стоїть рядом пять трамваєвих возів.

— Копніть її, а напевно встане! — озвався хтось із юрби до трамваєвців.

Вмить усі затихли із жаху. Потім почулися обурені голоси: „Копнути святу корову? Корову зі святині! Яка жорстокість! Який гірх! Він важився би копнути!"

Погрожують парасолями. „Сміливець" утікає.

Нараз надходить якийсь поважний добродій, може банковий директор, а в руці держить гарну, велику червону моркву. Купив її саме в торговлі городовини. Як лише люди побачили моркву, заплескали із захоплення. Старий добродій підходить до корови, підсуває їй ніжно моркву під ніс. Корова висолопила язик, хоче вкусити моркву. Добродій поступив кілька кроків назад і знову приманює до себе корову морквою. Корова наче надумується хвилиночку, потім помало піднімається, трамваї відїздять, весело подзвонюючи, а корова йде за морквою до бічної вулички, там положиться собі перед крамничною виставою із шовковими панчохами. Комунікаційна перешкода усунена...

Така пригода трапляється в індійських великих містах, а в міліоновому Бомбаю чи Калькуті і що дня. Там із пошанівку для святої корови уступає навіть комунікаційний порядок. Святу корову стрінете в кожній дільниці. На базарі ступають поволеньки від крамниці до крамниці, щоб їм дали, що їм належиться. Звичайно вони поважні та скромні й між ними та їх почитателями панує згода. Одначе трапляється, що корова має такий добрий апетит, що зїсть бідному продавцеві й половину городовини. Тоді він сидить безпомічний, бо й годі подумати, щоб важився практично запротестувати.

Цікаве, що в Калькуті святі корови люблять навідувати банкову дільницю. Це вулиця, при якій всі европейські й азійські банки побудували свої палати. Куди глянете, всюди мармур і мосяж. І саме тут лежать довгими рядами святі корови й румигають собі, спокійні сторожі скарбів, нагромаджених у сейфах. Одначе корова не їсть ні чеків ні банкнотів. Щож вони тут роблять? Хвилинку розглянетеся, а зараз побачите. Дуже багато інтересантів приїздять тут не автами, лише стародавніми повозками. Довгими рядами стоять ті вози, запряжені в коні, перед банками. Візник злазить, бере собі свій полуденок, сідає на вязці сіна напроти коня, вирве що хвилини трохи сіна та подає коневі.

Це для святих коров добра нагода. Приступають і їдять на спілку з кіньми. Все біля одного коня одна корова. Кожний візник має так сказати, свою улюблену гостю, що навідується постійно лише до нього.

Деж причина того святого пошанівку для корови? У старих релігійних індійських книжках нема про те згадки, одначе є це стара традиція. Корова це найпожиточніший приятель індійця. Тягне його плуг, кормить його своїм молоком, гноєм гноїть поле, її гній індієць сушить на паливо. Тому певно брамани приняли корову до дружнього товариства людей і шанують її більше, як інших звірів.

Одначе причина почитання корови є теж у звязку з маґією прастарих культів звірят. Недаром „джі", перварене масло з коровячого молока, є дуже цінною жертвою у святинях деяких богів і недаром кожний правовірний індієць рад би подержати в руці хвіст святої корови, коли прийшла година його смерти. Тяжко збагнути індійську душу.

З біди в біду.

Пан Чумак вийшов з вязниці, в якій просидів три і пів року.

— Що думаєш робити? — питає пан Слонь.

— Не знаю.

— Оженися, то буде для тебе найліпше.

— О, ні, того не зроблю! Я щойно відсидів три і пів року, а ти пхав би вже мене на доживоття.

ДО ПИТАННЯ СОЦІЯЛІЗМУ

III.

Говориться в брошурі де Леона також про заробітну заплату. Де Леон каже, що в капіталістичній системі власник обкрадає робітника, віддаючи йому тільки частину того, що він заробив. Читаємо там таке: „Заробітна плата це та частина продукту праці, яку капіталіст платить робітникові з того, що сам робітник витворив. Скажім, робітник заробляє чотири доляри, а йому платять за його працю один доляр. Отого одного доляра взято з цього багацтва, яке робітник сам витворив і капіталіст дає робітникові ласкаво того одного доляра, а собі у кишеню ховає три доляри". А капіталістів де Леон називає так: „Капіталісти це новомодні людожери. Вони на робітника дивляться не інакше, як на коня, а в дійсності гірше; вони будуть ходити коло коня, але дадуть робітникам умірати. Робітник дешевший, тому з ним так обходяться в капіталістичних порядках. При соціялізмі, який стоїть на високому науковому рівні, побачимо вищу моральність". А в іншому місці говорить: „При соціялізмі не може бути заробітної плати, бо, як я вже пояснив передтим, при соціялізмі робітник мусить одержати всі чотири доляри, які він витворив".

Безперечно, що в капіталістичній системі підприємці визискують робітників. Тому є святим обовязком усіх робітників, а також усіх інших суспільних верств, включаючи самих совісних капіталістів, завзято боротися проти цього визиску. Але чи подумали коли соціялісти, що ті „новомодні людожери" несовісно використовують робітників саме тому, що в них є соціялістична мораль, яка каже, що „все, що на світі люди роблять, вони роблять в імя якоїсь матеріяльної користи"? Сам жеж де Леон говорить, що „люди перестали їсти бранців, коли переконалися, що вони будуть пожиточніші як невільники". А далі прикладами доказує, що на всі суспільні явища люди дивляться під матеріялістичним кутом. Коли матеріялізм і користолюбність є найвищим моральним законом на світі, як це твердить де Леон, то чому тоді капіталіст має дивитися на робітника ліпше ніж на коня, коли робітник дешевший? Та цеж противилосяб соціялістичній моралі.

Легко також обіцювати, що при соціялістичній системі кожний робітник дістане повну вартість того, що витворив, себто дістане цілі чотири доляри. Але чи соціялісти ту обіцянку всилі виконати? Чому де Леон не обґрунтував ліпше своєї обіцянки на основі наукових економічних засад, якими хвалиться?

Бо так, як ми знаємо, робітник не всилі ніколи дістати тої повної вартости, що її витворив, просто тому, що мусить частину залишити на удержання і заряд фабрики, на зужиття і закупно нових машин, а також певну частину мусить залишити на розбудову нових фабрик і на приготування варстатів праці для будучих поколінь. Минулі покоління залишали частину своєї праці на те, щоб нам приготувати варстати праці. Ми мусимо той обовязок зробити супроти будучих поколінь. Частину заробітної плати робітники все мусітимуть залишати на ті, вище названі річи, навіть тоді, коли би була цілком знесена приватна власність і все перейшло на державу. Обіцяючи робітникам повний зворот того, що він витворить, соціялісти просто говорять неправду та баламутять людей. А що вони говорять неправду, показалося наявно з того, що вийшло в Советах. Там також обіцювали знищити капіталізм, зрівняти всіх людей, забезпечити всім добробут, заплатити всім повну зароблену вартість, одним словом: завести рай на землі. А що з того вийшло? Вживаючи виразу таки советського дипльомата О. Барміна, вийшло ось що: „Що тепер діється в Советах, є найбільшою брехнею на світі, найбільшим злочином супроти робітництва, про який тільки знає історія. Ніхто не має права замовчувати про цей стан річей, що панує в Советах, коли справді вірить у робітничий рух".

А основи для тої „найбільшої брехні" поклав саме „геніяльний" Ленін, той сам, що так вихвалював де Леона. Він також обіцював усім робітникам рівність, повну заплату і т. п. Але тому, що ці фрази, хоч назверх приманливі, були без ніяких реальних підстав і наукових обґрунтовань, вони закінчилися для самих робітників такою катастрофою.

Закінчуючи ці заваги, можна сказати, що інтернаціональний соціялізм Маркса, Енгельса, Леніна, де Леона й інших, що його насильно й дуже некритично стараються насадити і в нас, заперечує сам себе тим, що він ставить перед людьми чисто матеріялістичні, себелюбні цілі, а хоче їх добути ідеалістичними способами. Ця розбіжність у дійсному житті відразу вилізає наверх і в кожному чоловіці викликує такий конфлікт гадок: „Коли найвищим ідеалом людства є шлунок, то чому я маю жертвувати чимнебудь, щоб забезпечити ситість іншому шлункові?" У висліді ніхто не хоче нічим жертвувати і суспільність ступнево повертається до первісної звірячої моралі. Можна твердити, що найжорстокішою твариною в людській шкірі, це капіталіст із соціялістичною мораллю.

Ця мораль у відношенні до суспільного устрою може викликати ще такі питання: „Коли найвищим добром у соціялістичній науці є матеріяльне добро, то з якої рації те найвище добро має знаходитися в завідуванні державної бюрократії, а не в руках кожного чоловіка окремо?

Соціялізм обіцює, що всі урядники будуть чесні і братолюбні. Але чи їх обіцянка сповниться? Вониж говорять, що кожний чоловік, без огляду на те, чи це перекупка яблук, малий чи більший „бос", є по звірячому захланний і ніколи не задоволяється. Кожний стриже слабшого стільки, скільки може. Коли має на скромний прожиток, то хоче жити виставно; заробить тисячу долярів, хоче мати десять тисяч; заробить десять тисяч, хоче мати сто. І так далі, до міліонів, десяток міліонів і біліонів...

Яке моральне право мають соціялісти твердити, що ті люди, що з уродження „людожери", стануть нагло ягнятами в соціялістичній ситемі? Що вони не будуть використовувати слабших, захопивши в свої руки урядову машину, а з нею орудування найвищим соціялістичним ідеалом, себто матеріяльними вартостями?

Коли Христос казав не привязувати до матеріяльних цінностей ваги і навіть радив декому відректися матеріяльного майна, то в тому не було ідеольоґічних розходжень. Христос не говорив, що „матеріяльні добра є найвищою ціллю". Він говорив, що матеріяльні добра є другорядної вартости, а нераз навіть завадою. Христос зате звертав увагу на ідеалізм, на загартування душі в братолюбному дусі. Колиж соціялісти з одного боку кажуть, що матеріяльні цінності стоять на першому місці, а з другого радять резиґнувати кожному чоловікові з тої, такої великої цінності на користь бюрократичної влади, то вони свідомо чи несвідомо крутять і приготовляють людям таку саму пастку, в яку впав непросвічений російський нарід і силою потягнув за собою український.

У згаданій брошурі де Леона написала „передмову до українського видання" Олівія Джонсон, чужинка, редакторка „Віклі Піпл". Такимиж чужими залишаться для української суспільности і думки цеї брошури.

Л.

СВІТОВА ВИСТАВА В НЮ ЙОРКУ

Наради в справі культурно-мистецької програми для українського виступу на Світовій Виставі в Ню Йорку в 1939 році.

Скорочений протокол із нарад Українсько-Американського Виставового Товариства з 27-го квітня 1938. р.

Приявні: Д. Галичин, М. Мурашко, С. Демидчук, В. Різник, С. Шумейко, як представники У. А. В. Т-а, і запрошені артисти: Михайло Гайворонський, Олександер Кошиць, Роман Придаткевич, Антін Рудницький, Марія Сокіл, Павло Углицький. Крім цього окремо запрошені: д-р Лука Мишуга, адв. М. Кузь з Дітройт, адв. Мих. Пізнак та адв. Василь Цільник із Ню Йорку.

Відкриває і проводить нарадам голова, Д. Галичин: Маємо наладнані формальности правні, бо наш дотеперішній комітет заінкорпорований уже в стейті Ню Йорк. Треба тепер іти всіми силами вперед. На сьогодні запрошені визначні українські артисти, щоби подали нам свою думку, як малаб виглядати вокально-музична українська програма на Світовій Виставі в Ню Йорку. Це треба знати Українсько-Американському Виставовому Товариству, щоб зголосити дефінітивну програму дирекції Світової Вистави впродовж двох тижнів. Прошу також подати приблизні кошти поодиноких виступів.

Михайло Гайворонський: Подаю такі пляни: 1) Виступи хоральні. 2) Виступи орхестральні. 3) Опери. 4) Балет.

Хоральні виступи малиб обіймати: 1. концерти великого обєднаного любительського (аматорського) хору; 2. малого, професіонального хору; 3. поодиноких любительських малих хорів. Хори можуть виступати і в супроводі орхестри.

Орхестральні виступи обнялиб: 1. виступ симфонічної орхестри при співучасті солістів; коли би була можливість, уладити два симфонічні концерти: один за платним вступом, другий за добровільними датками; 2. виступ виставової орхестри з українськими композиціями. Треба дати тій орхестрі готові твори українських композиторів.

Опери: можна намітити дві-три опери. Перше, ніж говорити про них, треба буде передати лібрета спеціяльній артистичній комісії, щоб їх перестудіювала і подала свій осуд У. А. Виставовому Товариству. Йде про те, щоб опера була гідним репрезентантом української музичної творчости і не била нас самих перед лицем світу.

Треба намітити й виступ балетний, а також виступ із народніми танцями. Крім цього треба подбати про смичковий квартет, піяністів, вокальних та інструментальних солістів.

Менші виступи хорів треба би переплітати солями, ансамблями і смичковою орхестрою під орудою молодих диригентів.

На перший раз малиб ми по одному більшому виступі, у яких провідну ролю малиб мати: Кошиць, Рудницький, Придаткевич, Углицький, а я став би їм до помочи.

Д-р Олександер Кошиць: Треба встановити засадничий погляд на виступи. Чи це має бути репрезентаційний національний виступ, чи виступ української іміграції. Не можемо репрезентувати того, що буде репрезентоване ким іншим, бо прийде до конфлікту.

Галичин: Виступаємо як українська іміграція, але нам треба користуватися загальними надбаннями цілого українського народу.

Д-р Лука Мишуга: Коли не можемо під політичним оглядом виступати як нація, то хай хоч під мистецьким оглядом будемо одно, щоб заманіфестувати нашу соборність і репрезентувати цілу націю, наскільки це буде можливе.

Д-р Кошиць: Коли так, то треба скласти таку програму, щоб загал української іміграції її одобрив і склав відповідні гроші на її виконання. Отже я думаю:

Мінімум є виступи хоральні, а далі бажані виступи орхестральні й оперні.

Виступ хору з орхестрою це складна річ. Хор маємо аматорський і він не зможе виступити з орхестрою. Можливий хіба виступ хору, складеного з професійних співаків, а це потягнулоб велитенські видатки. З огляду на те, що серед українців обмаль професійних співаків, требаб брати їх з інших націй, а їм треба добре платити. В такому разі наші аматорські хори будуть почувати себе покривджені і годі буде обєднати їх для великої ідеї. Отже єдиний вихід: говорім про виступи обєднаних українських хорів під одним спільним проводом, а щойно опісля про виступи орхестри із солістами та виступи ансамблів (камерна музика).

Хори потребують одного начального диригента і кількох місцевих диригентів для науки хорів. Диригенти мусілиб зїздитися для обговорення поступу, а крім цього для наладження реґіональних проб. Стягати всі хори для спільних ґенеральних проб вельми важко і коштовно. І без цього кошти будуть великі і треба добре попрацювати, щоб громадянство ці кошти покрило.

Антін Рудницький: Виходить, що хор і орхестра начеб уже мали признання, тимбільше, що з солістами не буде тяжко. Але важне питання виступу хору з орхестрою. Не зважаючи на трудноці, я не відкинув би справи відразу. Важне теж наладнання виступу з балетом. Все те обертається коло фінансів. Тому треба знати, якими фондами розпоряджуватиме Українсько-Американське Виставове Товариство для виведення програми.

Павло Углицький: Дозвольне й мені висловити свій погляд на можливість нашого виступу з відповідною програмою. (Читає готовий реферат, з якого головні точки такі): Я почергував би музику на такі напрямки: 1. драматичний театр і музика до драми, 2. ґренд опера, 3. легка оперетка, 4. балет, 5. симфонія-орхестральні композиції, 6. естрадна музика, а до неї зарахувати камерну музику, як: смичковий квартет, поодинокі ансамблі і т. п., 7. етнографія, отже народні пісні, танці й ін.

Як композитор, я пробував своїх сил у ріжних напрямках, але хочу спеціяльно зазначити, що маю клясичну оперу, збудовану на народніх піснях із життя Січи з 17 століття, під назвою „Козаки", на три дії і на 7 відслон. Маю теж балет на пів години і до нього потрібна симфонічна орхестра. Крім цього маю власного симфонічного матеріялу на більше концертів, ще й багато іншого матеріялу.

Обраховую, що на виставу опери, а це на костюми, декорації, ноти, артистів, проби хору, орхестри й ін. треба 8,000 дол. Тут не зараховую видатків на винайм салі і на рекляму. Симфонічний концерт коштуватиме 4,000 до 4,500 дол. Як опера так і симфонічні концерти повинні відбутися лиш у першоклясним образі, а симфонічний концерт мусить виконати фільгармонія, а ніяка інша орхестра.

Якби ми раз поставили симфонічний концерт, то могли би повторювати його кожного року. Ми піднеслиб нашу музику на вищий рівень, булоб у нас своє лице й гордість української артистичної музики.

Рудницький: Щоб вирішити програму, варт знати наперед, які кошти поодиноких виступів. Отже, який є кошт виступів збірного українського хору?

Д-р Кошиць: Я вже згадував при ріжних нагодах, що треба 15,000 дол. на розписання нот, вивчення й відповідного підготування 10 народніх хорів з участю яких 500 співаків.

Рудницький: Цифра видатків для хору фантастична. За ті гроші можна поставити оперу й симфонічний концерт. Опера є максимальний осяг у музиці. Коли ми не використаємо теперішньої хвилини, щоби поставити українську оперу, то нам треба буде заждати на другу нагоду знов яких 25 літ.

Д-р Кошиць: Із тими силами, що ми їх тут маємо, опера не буде нашою репрезентанткою. Таксамо буде й з балетом. Не маємо наших фахових танцюристів, отже требаб також брати чужих.

Углицький: Такий самий закид можна зробити і на адресу хору. Цеж молодь, що вважає себе американцями і бере лише українські одяги.

Д-р Мишуга: Усеж таки ми щось тут в Америці творимо при помочі української пісні, защіплюємо культурні цінності. На них і наш нарід дає гроші й американська ґазетна критика ставить ці осяги нарівні з осягами артистичних хорів. Тому виступ хору повинен мати першенство.

Галичин: Ми запросили вас, панове артисти, щоб почути від вас думки, як повинна виглядати українська музично-вокальна програма, щоб можна її предложити до одобрення цілому Українському Виставовому Комітетові, що то перемінився тепер на інкорпороване товариство. Тому, що між вами є розбіжність думок, чи не можнаб хоч представити чергу, в якій ці виступи моглиб відбутися, колиб не було готових фондів на всі проектовані виступи.

Рудницький: Коли мова про те, що требаб наперед сфінансувати, то, опираючись на поданих тут проектах і дискусіях, подаю таку чергу виступів:

Один виступ великого хору а капеля; один симфонічний концерт; одна опера; один балет. Коли би був окремий український павільон, тоді треба ще малого хору (камерного) і камерної музики (квартету).

Галичин: Тепер подайте артистичні сили, що малиб займатися підготовою тих виступів. Просимо уповажнити наш виконний комітет зареєструвати ці імена в дирекції Світової Вистави.

Роман Придаткевич: Отже треба зголосити: Народній Хор під управою Кошиця; симфонічну орхестру під управою Рудницького й Углицького, а камерну музику під управою Гайворонського. Гайворонський додає: і під управою Придаткевича.

Д-р Кошиць: Коли нема українського балету, то його усунути з програми, а поставити народній танець.

Галичин: Кінчимо. Секретар хай розпише запрошення на наради повного Українського Виставового Комітету на середу, 4-го травня, для одобрення тут обговорених плянів.

Д-р С. Демидчук, секр.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Вшануймо гідно й достойно 25-ту річницю смерти Лесі Українки.

Цього року припадає 25 літ від смерти нашої великої поетки й письменниці, **Ляриси Косач-Квітки**, відомої в нас під псевдонімом **Лесі Українки.** По всіх усюдах українське свідоме й патріотичне жіноцтво святкуватиме торжественно й урочисто 25-ліття смерти одної з найбільших наших письменниць, великої нашої пророчині національного визволення й державницького воскресення України. Українське жіноцтво святкуватиме память тої геройки, що своїми віщими поезіями, своїми пророчими словами заповіла великі бурливі події. І ті бурливі події прокотились гураґаном памятних років 1917—1921 років, які вже не застали в живих Лесі Українки, звістунки тих великих днів.

Правда, коли би прийшлося говорити про її творчість, то напевно ще й тепер знайдуться в нас такі, які не доцінюють її, вважають її надто яскравим висловом бойового духа. За це не розуміла її сучасність, й таксамо останки тої сучасности тепер не добачують у творчості Лесі Українки тих великих і позитивних прикмет, так потрібних українському народові.

Та проте її ідеї саме тепер мають велике значіння. Тепер вони захоплюють наше покоління своїм бойовим наставленням. І її ідеї стають всенаціональною вірою не тільки нового літературного напрямку, але також ціла нація у боротьбі черпає в її творах надхніння. Леся Українка — це носійка нової ідеї, нової думки, які мали й мають родити новий чин, **а саме пімсту над ворогом, завзяту боротьбу всього народу за визволення цілої соборної української нації!**

Вона оставила нам великий заповіт: **або погибіль, або перемога! На цьому заповіті й кличах зродився новий дух в українській нації, створився новий напрям: український націоналізм.**

Тому, що в році 1938 припадає 25 літ від її смерти, наше свідоме жіноцтво в Рідному Краю святкуватиме певно цього року день її смерти величаво й гідно.

І ми, українські жінки в Америці, мусимо йти за рідними землями й також вшанувати память великої дочки України. Досі українське жіноцтво в Америці робило дуже мало свят чи концертів у честь Лесі Українки, тому й назагал її твори й поезії дуже мало знані серед нашої еміграції, а жіноцтва зокрема. Тому сестрицтва та взагалі всі жіночі товариства повинні влаштувати тут принаймні по всіх більших осередках у її честь концерти й академії та в той спосіб не тільки освідомити наше громадянство з її творами, але й віддати цим наш довг, який ми винні Лесі Українці.

Коли в деякій громаді з ріжних причин є неможливо влаштувати концерт чи академію, то там свідоміші жінки чи організації повинні гуртово бодай відчитати реферат, призначений на цю нагоду, або деякі твори письменниці.

Головна управа Українського Червоного Хреста ОДВУ в Ню Йорку приготовляє велику академію-концерт **у честь Лесі Українки** в неділю, 15-го травня 1938 р. (Стайвесант Гай Скул).

До участи в цьому концерті повинні приступити всі жіночі українські організації з Ню Йорку й околиці, щоб у цей спосіб звеличати гідно память Лесі Українки та викazати національну солідарність і свідомість відносно цеї великої українки. Не повинно бути ні одної свідомої жінки, що не прийшлаб на цей концерт. А таксамо й увесь широкий загал повинен своєю численною участю віддати поклін цій великій героїці України.

Булоб вказаним, щоб жіночі організації віддали їй у часі концерту поклін китицями квітів, які можна буде зложити на сцені та уквітчати її образ.

Вшануймо її свідомо й зорганізовано так, як на це вона заслугує. Вона писала про великі й страшні дні, „що прийде час, що нам треба піти у бій не на життя, але на смерть" і тоді:

„...Страшне повстане скрізь землі рушення,
І з громом упадуть міцні будови...
Великий буде жах, велике й визволення".

Стефанія Галичин.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

НАНТИКОК, ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Місячні збори Бр. св. Володимира, від. 105, відбудуться в суботу, 14. травня, в годині 7. ввечір, в Українськім Домі, 2051 Ровен ул. Подаємо членам до відома, що через літо мітинги будуть в 3. суботу в місяці. Тому проситься членів, щоб прийшли на мітінг, бо дістануть дивиденду, і просимо привести нових членів, бо будемо принимати без вступного. Маємо теж вибрати робітників до помочі на Укр. Союзовий день, котрий відбудеться 29. травня. Члени, котрі не вирівняють свого довгу до відділу, будуть суспендовані. — Петро Сидоряк, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Місячні збори Тов. „Мир", від. 324, відбудуться в неділю, 15. травня 1938. р., в домі Укр. Громади на 23-тій і Брави, в 8-мий год. ввечір. Довжні члени будуть суспендовані, а в товаристві стратять право до запомоги. Щоби цього не було, все майте заплачено. Постарайтесь хоч про одного нового члена в цім році. — О. Горохівський, предс.; Н. Бурак, кас.; М. Туркот, секр.

САВТ ПЛЕЙНФІЛД, Н. ДЖ. Мітінг відділу 312 відбудеться в суботу ввечір, у годині 7:30, в парохіяльнім домі при Делмор ул. Проситься прийти на час і запамятати дату 14. травня 1938. — Секретар.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

У суботу, 7. травня 1938, рано померла в Сентралія, Па., довголітня членкиця У. Н. Союзу

КАЛИНА ГРАБАРОВИЧ

Родилася вона дня 18. березня 1887. року. До У. Н. Союзу приступила в 1917. Була членкицею Сестрицтва Пр. Д. Марії в Сентралії, Па., відділ 189, і через роки була секретаркою того відділу.

Вона все живо цікавилася національними справами й була відома поза громадою свого перебування. Її син і дочка відомі з співацьких і музичних виступів на концертах і на радіо.

Похорон відбудеться в середу, дня 11. травня, в 9. годині рано.

Земля Їй Пером.

ПРОТОКОЛ

З РІЧНИХ НАРАД ВИКОННОГО КОМІТЕТУ ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ.

Наради відбулися в суботу, 18-го грудня 1937 р., в Джерзі Сіті, Н. Дж., в домі під ч. 83 вул. Грена.

(3)

1. Праця.

У справі добування праці молоддю українського роду під багатьома оглядами подібна до загалу тут родженої й вихованої молоді. Одначе помиливсяб той, хто думав би, що в цій справі не можна про неї сказати нічого іншого понад те, що звичайно говориться про загал американської молоді. Є й тут питання, які спеціяльно відносяться до молоді українського роду.

Щодо шукання праці молоддю українського роду, то тут треба говорити передовсім про відношення української молоді до праці в українських інституціях. У цій справі помітно останніми часами ріжну переміну в наставленні. Ще не так давно українська молодь не дбала за працю в українських інституціях. Здавалося, що всі захопились ідеалами американської молоді скорого збагачення, якими способами це не сталосяб, і не думали, що це можна зробити серед української імміграції, де зарібки видавалися низькими. Всі хотіли збагачуватися серед американського громадянства.

Депресія принесла зміну в цьому наставленні. Для молоді, що, не зважаючи на покінчені вищі школи, не могла знайти собі навіть звичайної некваліфікованої праці, зарібки в українських інституціях уже не виглядали такими злими, ані такими зле платними, ані такими непевними, як вони виглядали давніше. Багато з цієї молоді полинуло до українських установ по роботу.

Нема в цьому нічого дивного, неприроднього, ні нерозумного. Бож українська іміграція розпоряджає певним числом „джабів" (у церквах, школах, ґазетах, народніх домах, тощо) і нема нічого більше природнього понад те, що молоді люди, які потребують праці, підуть за працею до зорганізованої української іміграції. Одначе, що кидається відразу в очі, це факт, що молодь підходить до українських установ із зовсім іншим наставленням, як вона підходить до американських. В американських вона думає передовсім про свої кваліфікації; як її про кваліфікації спитають, вона цьому не дивується й старається їх доказати. Інколи бере некваліфіковану роботу, і тоді про свої кваліфікації мовчить. В українській установі наші молоді люди часто вважають себе кваліфікованими до всякої роботи: хто читає американську ґазету, не вважається кваліфікованим ґазетярем; серед читачів українських ґазет є багато таких, що ніколи свого пера в українськім ґазетярстві не пробували, а проте себе за фахових українських ґазетярів уважають. Хто вміє складати черенки в американській ґазеті; вважає себе за складача; коли такий думає про заняття в українській ґазеті, він уважає себе за фахового „менаджера" ґазети. Хто приступить до американської асекураційної орґанізації, то не думає про ніщо інше, лише про свою асекурацію; як приступить до української запомогової орґанізації, то думає, що з того титулу він кваліфікований до всякої роботи в цій орґанізації.

Як такий молодий чоловік не дістане праці в американській установі, не жалується; як не дістане в українській, говорить про кривду, хоч українська іміграція має до розпорядимости багато менше праці, ніж має американське громадянство, бож українські орґанізації обіймають лише невелику частину загальної суми життєвих прояв краю.

Молодь часто говорить про працю в українських установах так, начеб їй належалося все, і то належалося готове. Немовби „джаб" мав бути створений і піднесений готовий на тарілці. Замітне, що старе покоління, не зважаючи на походження з чужого краю, на свою початкову нужду, на свій безпросвіток, створило всі „джаби" своєю орґанізаційною працею; а молоде покоління, тут роджене, що не знає нужди, а зате має добру освіту, так рідко думає про творення орґанізацій і про творення „джабів".

Писала про американську молодь з часів депресії Лі Винсент у місячнику "Hygeia" за вересень 1936 року (в статті Youth Needs to Believe in Itself):

"I have watched these graduating young people closely. A few of them have struggled valiantly, taking any kind of job for any length of time, showing remarkable initiative in seeking or even inventing jobs. They have used their spare time for studying, some of them in business and vocational schools, some in graduate colleges. They have refused to waste time; they have buried all ideas of false pride, taking any kind of work for any kind of pay."

Чи можна це сказати про українську молодь? Чи бере українська молодь усяку роботу, яка трапляється, чи може шукає лекшої роботи? Чи рветься вона до важкої праці, чи може дивиться за легкою роботою, хочби з малою заплатою, але з великим гоноpом? Чи хоче вона роботи, де треба проявляти ініціятиву, чи роботи, де вистарчить просто сповняти наслiпо чужі прикази?

Коли молодь часто проявляє ініціятиву в шуканні й творенні праці, то чи нема серед української молоді одиниць, що навіть самі праці не шукають, а посилають своїх батьків шукати або випрошувати для них? Не знаю, чи є це звичаєм в іншої молоді, що батько домагається підвишки для свого сина, але такі факти відомі серед української молоді.

Шукає багато української молоді заняття чи посад дорогою політичних впливів. Правда, робить це ще частіше родовита американська молодь, і робить це часто цинічно, себто не питаючи за політичну відповідальність, себто вяжучися з людьми й групами, які в політиці не дивляться на публичне добро, а лише на свою особисту наживу, себто дивляться на політику як на рекет; одначе серед американської молоді, як і серед усього громадянства, є вже проти цього політичного цинізму виразний спротив. Чи є вже такий спротив проти звязків деяких наших орґанізацій з найбруднішими машинами міст і стейтів? Чи не виступають навіть на конґресах нашої молоді люди з закликами про потребу політичного обману в цілі добуття мягких посад, синекур, а проти цього ніхто з молодого покоління не виступає? І скільки одиниць з другого покоління української іміграції цікавляться цими проблемами? Правда, роблять це часто й люди з першого покоління, але чи не моглиб ми цього зрозуміти в людей, що себе вважають за іміграцію у чужім краю, що не почувають звязку між своїм поступованням і добробутом громадянства, зрештою старих людей, яким уже небагато життя лишилося на цій землі? І чи не можна би сподіватися чогось іншого від людей другого покоління, котрі виросли в цій Америці й котрим чейже прийдеться ще жити може ціле покоління в тій Америці, що через їх недбальство політикани роблять її огидною, вульґарною, нетерпимою, несправедливою?

Нарешті коли говориться про шукання праці, то чи не можнаб кожному молодому чоловікові й молодій жінці завдати питання: чи знає, якої карієри, він, чи вона, хоче? Коли не можна все знайти відповіди від людей з першого покоління іміграції, яке вийшло з громадянства, де не було властиво питаня життєвої карієри, бо карієра кожної людини була вирішена згори її уродження, то чи не можнаб знову ждати якоїсь застанови над цим питанням з боку другого покоління іміграції, котре росло в громадянстві, що все про це питання говорить?

Тому чи не є ми оправдані ждати від молоді, що вона буде знати про деякі поля праці, що лежать облогом, що неначе кличуть українську молодь до себе? Не можна дивуватися батькам, що вони знають лише про ті професії, про які вони чували в краю: про професуру, адвокатуру, лікарювання, інжинірство. Чи не можнаб ждати від тут вихованої молоді, що вона буде знати й про звання, про які батьки не знають? Колиж так, то чим це пояснити, що так мало з української молоді займається освітою людей при помочі відчитів? Чому в нас нема орґанізаторів відчитів і прелеґентів? Чому говорити про українські справи ми наймаємо чужих людей? Чому відчити про українську літературу або історію читають нам чужинці, які знають наші справи лише поверховно? Чому ми друкуємо як євангелію правди такі відчити, а не відчити своїх людей, хочби молодих?

Чому лежить облогом ціла ділянка „суспільної опіки" (social work)? Чи, з того, що в старім краю її в американськім розумінні майже не знають, виходить уже, що тут роджена молодь не має нею займатися? Таж на тому полі аж пищать за людьми українського роду, що знають українську мову й розуміють українську культуру, які могли би помогти людям українського роду достроїтися краще до життя, які могли би помогти „проблематичним дітям", делінквентам чи навіть злочинцям. Чи краще товпитися на вже й так переповнені відомі професії, ніж піти на нове поле?

(Далі буде).

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

БРІДЖПОРТ, КОНН. Збори Тов. Укр. Січ, від. 59, що мали відбутись в суботу, не відбудуться у суботу, 14. травня, а у пятницю, 13. травня, в годині 7:30 вечором, в гали під церквою, а то тому, бо урядники в суботу не можуть бути присутні. Проситься членів прибути на збори в означений час і заплатити вкладку. Відтепер вкладка кожного члена мусить бути на руках урядників перед 25. кожного місяця. Тим поможете урядові вислати розмет до головної канцелярії на час. — Уряд Товариства.

ІСТ СТ. ЛУІС, ІЛЛ. Звичайні місячні збори Тов. Запорозька Січ, від. 284, відбудуться в суботу, 14. травня, точно в год. 7:30 ввечір, в гали У. Н. Дому. Кожний член і членкиця повинні явитись на ці збори, бо буде важна справа до полагодження а саме справа 15-літнього ювилею, котрий відбудеться 5. червня. Отже член, котрий не буде присутний на цім ювилейнім святі, підпадає карі 3 дол., а членкиця 2 дол. Цю ухвалу мусимо виконати. — Д. Іващук, гол.; М. Магац мол.; кас.; І. Тимкович, писар.

ДІТРОЙТ, МІШ. Місячні збори Тов. У. Н. Союзу, від. 292, відбудуться в неділю, 15. травня (May) 1938., в годині 1. пополудні. (Поміже 12. та 1. секретар відбирає вкладки, а відтак по мітінгу й підчас мітінгу вкладок не береться від нікого). На ці збори кожний член обовязково має явитися, бо маємо дуже важні справи до полагодження. Тому, що приходить літній сезон, то вже буде годі збори мати. Пригадується тим членам, що лишилися позаду з вкладками, щоби старалися хоть вчасти заплатити. Рівнож не забувайте про своїх дітей та впишіть їх до У. Н. Союзу. Всім вже відомо, що при відділі є секція Молоді і красно орґанізується. Таксамо будуть роздані чеки з Союзу (Dividend), то кожний буде міг собі взяти. — Іван Форись, предс.; Ілля Андрусевич, кас.; Петро Кізел, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. Місячні збори Тов. Запорозька Січ, від. 75, відбудуться в неділю, 15. травня, точно в 1. годині пополудні, в У. Н. Домі, 4655 Мартин ул. Проситься членів конечно прийти на цей мітінг тому, що є дуже важні справи до полагодження. Таксамо муситься вибрати людей до роботи на пікнік, котрий має відбутися дня 1. червня. Напоминається довгуючих членів, щоб прийшли й вирівняли свої залеглі довги, коли не хочуть, щоби їх імя було проголошене, що вони суспендовані. Проситься тих членів, що у теперішній час є без роботи, мають добру нагоду собі заробити, а саме приєднати пару членів до У. Н. Союзу, бо тепер надзвичайну винагороду платить У. Н. Союз за зорганізованого члена. Адже кожний член має приятелів, знайомих, сусідів і може легко здибати пару членів, тільки треба доброї волі. Отже просимо вас, члени, старайтесь приєднати як найбільше нових і молодих членів до У. Н. Союзу. — Ст. Михайлюк, пр.; Ів. Слупецький, кас.; В. Тарас, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. Місячні збори Товариства ім. Івана Франка відділу 146 відбудуться в суботу, дня 14. травня, в годині 7. вечором. Просимо всіх членів бути присутними на зборах, де маємо багато важних справ. Рівнож отримаєте свою дивіденду, бо чеки вже розіслані по відділах. Приводіть зо собою ваших знайомих, а секретар спише їх в члени У. Н. Союзу, а за це отримаєте орґанізаційну нагороду за кожного нового члена. Довгуючих членів напоминається сплачуйте свій довг, бо тов. каса порожна. Як не будете так надалі платити, то цілий відділ буде суспендований. Тому ще раз апелюємо до вас по змозі плотіть. Тримаймо один другого, як можемо, щоби чоловіка вдержати в тяжких часах. Збори відбудуться в Укр. Школі 12172 Jos. Camp. — П. А., секр.

СТЕМФОРД, КОНН. Місячні збори Бр. св. Арх. Михаїла, від. 350, відбудуться в неділю, 15. травня, в годині 5. пополудні, в церковній салі, 135 Greenwich Ave. Місячні збори перенесено через парохіяльний пікнік. Просимо всіх членів прийти на означений час, бо є важні справи до полагодження. Також пригадується, що аблнжається 25-літній ювилей нашого Братства. Кожний член має бути присутний на зборах і на святі. З неявивщимся членом поступиться згідно зо статутом. Напоминається довгуючих членів, щоби вирівняли свої довги, бо в противнім разі поступиться з ними згідно зо статутом. Хто бажав би стати членом У. Н. Союзу або вписати свої діти, нехай зголоситься до секретаря. — Василь Карий, предс.; Василь Блащук, кас.; Ілько Михайлишин, секр.

ТАРЗАН НА РОЗШУКАХ. (152)

В моменті, коли Кавандаванда вже мав затопити ножа в грудях Джейн, він почув якісь зловіщі крики надворі. На хвилю він застановився. Так, це були крики, які віщували щось зле. Крики кріпшали і вкінці він цілком виразно почув оклики: „Кавандавандо, святий Кавандавандо, ратуй нас!" Такого ще не бувало передтим. Він опустив руку.

В туж хвилю юрба кавуру увірвалась до середини і, не питаючись позволення, станула на порозі кімнати Кавандаванди. Цього також передтим не бувало. Бо передтим кожний, хто хотів побачити його, мусів перейти цілу низку допитів і сторожів. „Як ви смієте переривати спокій Кавандаванди?!" — промовив він грізно. Та заразом він запримітив переляк на їх обличчях.

Юрба на хвилю остовпіла. Кавандаванда грізно ще раз запитав: „Що привело вас сюди?" Перший кавуру, що стояв спереду, промовив: „Вмерлі летуни, вони ожили, тепер літають над нами і шукають пімсти. Ходи, Кавандавандо, ратуй нас, заклени летунів". Ці жорстокі кавуру тепер виглядали мов діти. Кавандаванда промовив: „Заждіть, я піду на них поглянути".

Кавандаванда смілим кроком пішов у напрямі дверей, а за ним подалася ціла перелякана юрба. Джейн опинилася тепер під опікою Ідені. Ставувши на порозі, Кавандаванда почав оглядати легкопади, які наче паперові дзвони колихалися в повітрі. Джейн також їх запримітила й жалувала тих летунів, бо знала, який їх кінець. Хто вони були, вона ще сама не знала.